

Medeniyet ve Kùltür Kavramlarına İnsan Doğasının Somato-Psiko- Spirütüelliđi Üzerinden Yeni Bir Bakış

ENVER DEMİREL YILMAZ*

MEHMET PALANCI*

ÖZGE ÜNAL*

CANSU GÖK*

MÜGE BALKİ*

SELEN KURT*

Özet

İnsanlığın geçmişı ve gelecek potansiyeli kapsamında medeniyetler; kendi dönemselliğini aşan ve bir insan ömründen toplumsal bir ortaklaşmaya uzanan erdemlik, insanı koruma, varoluş üzerinde hak temelli bir uzlaşma ve bilgeliğe sahip olma amacındadırlar. Bu bağlamda kùltür ve medeniyetin hem öznesi hem de nesnesi konumunda bulunan insanın mahiyet ve işlevinin kapsamlı bir bakış açısıyla ele alınması, kùltür ve medeniyet kavramlarının oluşum, yayılım ve evrenselleşme sürecinin anlaşılması için bir anahtar niteliğindedir.

Bu çalışmanın amacı; kùltür ve medeniyet kavramları arasındaki ilişkilerin insanın yapısal ve işlevsel varlığı merkezinde nasıl temellendirildiğinin ele alınmasıdır. İnsan varoluşunun, mizaç ve kişilik kavramlarından hareketle doğru, tutarlı ve kapsamlı bir bakış açısıyla ele alınmasının, çocuk-birey ve toplum arasındaki ilişkileri anlama, anlamlandırma, açıklama ve yeni bir medeniyet tasavvuru oluşturma açısından anlayışsal bir yenilik getireceğini düşünmekteyiz. Çalışmamızda insan doğasının yapı ve işlevlerinin kùltür ve medeniyet oluşumuna nasıl kaynaklık ettiğini mizaç kavramıyla bağlantılı ve sistematik olarak açıklamaya çalıştık. İnsanın, doğası temelinde kültürel öğeleri bir medeniyet oluşturacak ve nesilden nesle aktarılacak şekilde nasıl organize ettiğini ele aldık. Son olarak da günümüzde Batı'nın temsil ettiği Psiko-Somatik Medeniyet ve

Doğu'nun temsil ettiği Psiko-Spiritüel Medeniyet ile bir bütünlüğü ifade eden-Evrensel Medeniyet arasında kısa bir karşılaştırma yaptık. Çalışmamızda özellikle literatür toplayıcılık üzerinden var olanı yeniden biçimlendirme ve yorumlama yoluna gitmeyi değil; literal katkılara açık ve saygılı olmakla birlikte ele aldığımız kavramları ve bu kavramların yaşantı içindeki olgusal yansımalarını kendi görüş ve önermelerimiz çerçevesinde sunmayı tercih ettik.

Anahtar Kelimeler: İnsan, kültür, medeniyet, Dokuz Tip Mizaç Modeli, kişilik

Abstract

Civilizations within the scope of human history potential and future potential aims having a wisdom and settlement, which is beyond their own idolatry, extend from a human life to a social partnership, in order to protect humanity. In this context, a comprehensive view of the nature and function of man, both in subject and object of culture and civilization is a key to understanding the process of formation, diffusion and universalization of the concepts of culture and civilization.

The purpose of this study is to investigate the relationship between the concepts of culture and civilization is based on how human beings are at the center of structural and functional existence. We think that the dealing of human existence with a correct, consistent and comprehensive view from the concepts of temperament and personality will bring an understandable innovation in terms of understanding the relationship between the child and the society. We tried to explain systematically how the structure and functions of human nature originated in the culture and civilization based on temperament of our study. Finally we made a short comparison Universal Civilization, which expresses a unity between Psycho-Somatic Civilization represented by the West and Psycho-Spiritual Civilization represented by the East. In our study, we preferred to present the concepts which discussed together with literal contributions and openness and respect, and to present the factual reflection of these concepts within our own views and suggestions.

Keywords: Human, culture, civilization, Nine Type Temperament Model, personality

Giriş

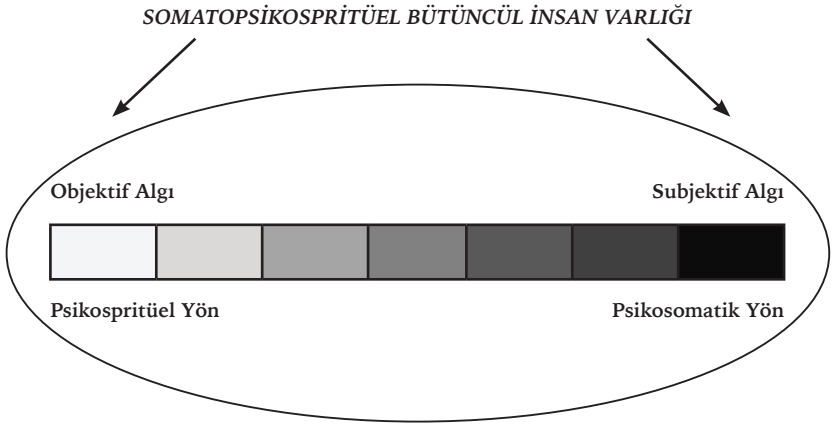
İnsanlığın gelişim evrelerinde kültür ve medeniyet kavramlarına teknolojik, psikolojik, sosyolojik, felsefik ve dini olarak pek çok tanımlama ve açıklama getirilmiştir. Kültürün etimolojik kökeni Latince de ekip biçmek,

ürün vermeye hazır hale getirmek anlamına gelen “cultura” sözcüğünden gelmektedir (Glare, 1982). Genişletilmiş anlamıyla cultura, toplumsal bir varlık olarak bireyin, doğal ortamını işleyip yaşanabilir duruma sokması ve ürettikleri anlamına gelmektedir (Duralı, 2000). Batı dillerinde “medeniyet”i ifade eden “civilisation” sözcüğü ise Fransızca civilis (vatandaşlık) ve cité (şehir), İngilizce civic (şehre ait) ve civit (nazik, kibar) kelimeleriyle akrabalık taşıyan city kelimesinden gelmekte ve kelime anlamı olarak edep-erkan, öğrenme, zariflenme gibi özellikleri içermektedir (Klein, 1966). Latince köken olarak civitas yani “şehre ait” anlamına gelen medeniyet (Jianping, 2012), Arapçada ise “medine; şehir”, “madani; şehirli” anlamlarına karşılık gelmektedir (Durak, 2016). Kültür insan tabiatının kendisini sanatta, edebiyatta, dinde, yaşayış ve düşünüş tarzında ifade etmesi olarak tanımlanırken, medeniyet, insanoğlunun yaşam üzerindeki müessir şartları kontrol etme amacıyla meydana getirdiği mekanizma ve teşkilatlar olarak tanımlanmaktadır (Coşan, 2013). Thurnwald’e (1936) göre kültür eda, tavır ve üslupla, medeniyet ise bilmek ve yapabilmekle ilgilidir. Kısaca kültür insanın, tabiatın ona sunduklarını yaşamak için geliştirmesi ve üretmesiyle ilgiliyken medeniyet, kültürel malzemenin incelikli ve sistematik organizasyonu ile ilgilidir.

Hem kültür hem medeniyet tanımlarına bakıldığında kültür ve medeniyeti inşa eden, etkileyen ve ondan etkilenen özne olan insan varlığı, merkezi bir öneme sahiptir. Kültür, medeniyet ve insan varlığının kavramsal karşılığının ne olduğu ve bu kavramlar arasındaki karşılıklı etkileşimlerin nasıl gerçekleştiğinin açıklanması, konuya dair yerli yerinde ve bütüncül bir bakış sunmak açısından önemlidir. Bu noktada güncel psikolojik yaklaşımların insan varlığını genel olarak biyo-psiko-sosyal bir varlık olarak tanımladıkları dikkat çekmektedir (Gove, 1994). Diğer taraftan insan varlığı, bilim açısından daha çok somut-bedensel-fiziksel odaklı tanımlar çerçevesinde ele alınırken, çoğu felsefik, dini ve metafizik yaklaşımlar tarafından ise daha çok soyut-ruhsal-metafiziksel odaklı bir bakış açısıyla anlaşılmaya çalışılmıştır. Tüm bu yaklaşımların ortak bir görüş ortaya koyamaması aslında insan varlığının –ya da en geniş anlamıyla varlığın- bütüncül olarak değerlendirilememesinden kaynaklanmaktadır. Oysa insan varlığının iki yönlü doğasını ilk defa birlikte düşünen Sokrates’e göre ruh ve beden, insan varlığında bir arada bulunmaktadır. İnsan varlığı çekirdeği itibarıyla *bedensel-psişik-ruhsal* (somatopsikospritiuel) bir yapıdadır (Benner, 2002). Bize göre bu somatopsikospritiuel yapı, hem bedensel-psişik (psikosomatik) hem de psişik-ruhsal (psikospritiuel) tüm yönleriyle bölünemez/parçalanamaz bir bütünlüğe sahiptir. Bununla birlikte itibari bir ayrımla; insan varlığının *psikospritiuel* (psişik ve ruhsal) yönü, tüm olan biteni evrendeki gerçekliğin

doğasına karşılık gelen bir *doğallıkla*; *dolaysız, kendiliğinden ve objektif olarak algılayan ve yansıtıcı* özüne karşılık gelmektedir. *Psikosomatik* (bedensel ve psişik) yönü ise varoluşsal devinimi *normatif bir biçimde kendi bedensel, duygusal ve düşünsel pozisyonuna göre, dolaylı ve subjektif bir biçimde algılayan ve yansıtıcı* yönüdür. Zira insan varlığının “psikospritiyel yönü” tüm enerjetik-duyumsal, duygusal ve düşünsel yapı ve işlevlerini evrendeki varoluşun gerçek/objektif doğasına uyumlu bir biçimde “o anda, hiçbir negatifiklik ve kutupsallık olmadan” ortaya koyarken, psikosomatik yönü bu yapı ve işlevleri tamamen “kendi doğrusuna göre/subjektif, negativite ve kutupsallığı (olumlu-olumsuz, kabul-red v.b) da içinde barındıran bir zamansallıkla” ortaya koyar.

Şekil-1: **Somatopsikospritiyel Bütüncül İnsan Varlığı**



İnsanı psikospritiyel yönüne vurgu yapan bir bakış açısıyla ele alan (Arthur, 2008; Bland, 2010) Enneagram Sistemi'nin yeniden yorumlanmasıyla oluşturulan ve bu makalenin önermelerini temellendiren *Dokuz Tıp Mizaç Modeli (DTMM)*; insanı psikospritiyel ve psikosomatik yönüyle bir bütün olarak ele alma iddiasındadır. Kanıta dayalı psikometrik bir ölçüm aracına sahip, bilimsel bir model olan DTMM, insanı kavramsal karşılığında başlayıp bireysel farklılığına ve biriciklik özelliğine kadar geniş bir yelpazede incelemektedir (Yılmaz ve ark. 2014a, 2015a, 2015b). Bireysel farklılıklar çerçevesinde insanın normatif değerler üretmesinin kaynağını oluşturan *psikosomatik DNA'sını*, yapısal mizaç programı üzerinden ele almakta ve açıklamaktadır. Aynı zamanda önerdiği mizaç tiplerine ait özellikler üzerinden bireysel ve toplumsal normallik ile psikopatoloji arasındaki ilişkiyi de değerlendirmektedir. Bu yaklaşım özellikle mizaçtan köken alan kişilik

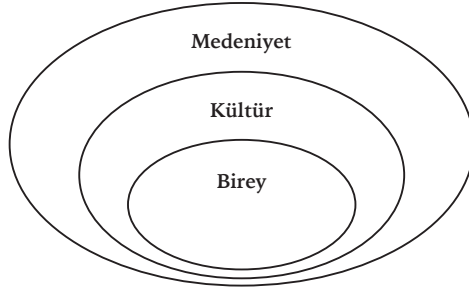
gelişiminin özgün bir şekilde ele alınmasına aracılık edebilecek çeşitli etkileri, ontolojik yapı içerisinde daha tutarlı bir biçimde açıklayacak öneriler sunabilir.

Bu makale, insan varlığının psikosomatik yönelimini DTMM çerçevesinde ele almanın yanı sıra, somatopsikospritiüel doğasını yapı ve işlevleri bağlamında ele alan ve kültür ve medeniyet kavramlarını da bu yapı ve işlevlerle bağlantılı olarak değerlendiren bir odak ve kapsama sahiptir. Dolayısıyla bu çalışmada, DTMM'nin dayandığı ontik-felsefik-psikolojik bütüncül somatopsikospritiüel arka plan ve insan varlığının bütün (psikosomatik ve psikospritiüel) yapı ve işlevleri bağlamında, kültür ve medeniyet kavramlarının tanım ve aralarındaki ilişkiye dair yeni bir bakış açısı ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu kavramları ve aralarındaki ilişkiyi somatopsikospritiüel bir kuşatıcılıkla ele alma iddiasındaki bu özgün yaklaşım, çocuk-birey ve toplum arasındaki ilişkileri anlama, anlamlandırma, açıklama açısından yeni bir ufuk açabilmenin yanı sıra bir medeniyet anlayışı inşa etme bağlamında etkili eğitim yaklaşım ve yöntemleri öne sürülmesinin temelini oluşturabilir.

İnsanın Doğası

İnsan, kültürü oluşturan, geliştiren ve yayan öznedir (Jahoda, 1993). Kültür ve medeniyet tanımları incelendiğinde, medeniyet ve kültürün özünün temelinde '*insan doğası*' olduğu görülmektedir. Zira kültür ve medeniyet, doğada kendiliğinden bulunmamakta, insan ürünü olarak ortaya çıkmaktadır (Bergen, 2014) Şekilde görüldüğü gibi -insan merkezde olmak üzere- insan, kültür ve medeniyet ilişkisi iç içe geçmiştir (Şekil 2). Dolayısıyla ancak insan doğasını bütüncül bir sübjektif-objektif gerçeklik (doğru-hakikat) temelinde ele alan, bireysel ve toplumsal gelişim basamaklarını varlık-zaman-etkileşim düzleminde bir arada değerlendirmeye ve anlamaya imkân tanıyan bir yaklaşım zemininde kültürel bir oluşum ve medeniyet kurulmasından söz edilebilir.

Şekil-2: İnsan-Kültür-Medeniyet İlişkisi



Bir kültür kendi ontolojik bakışını, dolayısıyla kendi varlık ve insan modelini üretebiliyorsa ancak bir medeniyet kurabilir. Bu yazı bir anlamda; bilginin üretim ve yayılma hızının daha dönemsel ve yerel işlediği ilk medeniyetlerde, doğa ile daha iç içe bir yaşam süren insanın kendi doğasıyla dışarıdaki doğa arasındaki uyumu yakaladığı toplumlar ile bugün hem kendi iç doğasından hem de dış doğadan kopuk yaşayan ‘homo- economicusların’ üretildiği mekanik toplumların, kültür ve medeniyet kavramları zemininde kıyaslanmasına da dairdir. Kültür ve medeniyet kavramlarının süregelenliklerinin hem boyutsal hem de *kesitsel değerlendirilmesi açısından insanın mahiyet ve işlevlerinin kapsamlı bir bakış açısıyla ele alınması, kültür ve medeniyet kavramlarının oluşum, yayılım ve evrenleşme sürecinin de anlaşılması için bir anahtar niteliğindedir. Alet-teknoloji, estetik ve bilginin enstrümantal yoksunluğuna rağmen psikospiritüelliğe yatkınlığın bariz olduğu, objektif varoluşsal hakikatin daha kolay anlaşıldığı dönemlerdeki insanın yaşam niteliği ile bilginin gelişimiyle birlikte psikosomatik DNA üzerinden bireysel farklılıkları daha fazla ortaya koyan ve ontolojik varoluşu daha çok sorgulayan, psikosipüretilliğe daha sübjektif bakan insanın yaşam niteliğinin karşılaştırılma çabası söz konusudur. Bu çaba bir yönü ile medeniyetlerin insan modeli ile dönüşüm sınırında önerecekleri ya da önermeleri beklenen insan modeli ile ilgili tartışmalara katkı sağlamak amaçlıdır.*

Varlığın tanım, mahiyet ve işlev itibarıyla ayrılmaz/bölünmez/parçalanamaz olan somatopsikospritüel bütüncüllüğü, hem bir nesne olarak “insanın” kavramsal tanım ve kapsamında, hem de bir özne olarak ürettiği -kültür ve medeniyet de dahil- tüm ürünlerde kendi doğasal karşılığını sergilemektedir. Bu yazıda insanın psikosomatik yönelimli yapı ve işlevinden başlayarak hem psikosomatik hem psikospiritüel bütün ürünleri bağlamında kültür ve medeniyet kavramlarının somatopsikospritüel doğasal karşılığı aşamalı olarak ele alınacaktır. *Bu noktada DTMM’ye göre algısal odak noktası* bakımından psikosomatik ve psikospiritüel olmak üzere iki yönlü ele alınan insan varlığı, *yapısal kaynak* bakımından fiziksel (hareket+ıçgüdü), duygusal (hissediş) ve akıl (biliş) olmak üzere üç yapı altında incelenebilir. Fiziksel yapısal kaynak, varoluşun fiziksel karşılığı olan bedeni koruma, savunma ve bedensel varlığı idame ettirmeyle ilgili olan görevleri meydana getirmektedir. Fiziksel yapısal kaynak, bireyin en temel fiziksel ihtiyaçlarını (yeme-içme-üreme-korunma-barınma) gerçekleştirmesini sağlayan içgüdüsel ve hareketsel yapısal kaynakların birleşiminden meydana gelmektedir. İçgüdüsel yapısal kaynak, emme, yutma gibi “doğuştan gelen, öğrenilmemiş içgüdüleri/duyumları” içermektedir. Hareketsel yapısal kaynak ise yürüme, konuşma ya da dans etme gibi ister kolay ister karmaşık olsun tüm öğrenilmiş hareketleri içermektedir. Her ne kadar içgüdü ve hareket birbirinden ayrı yapısal kaynaklar olsa da genellikle yaşam içindeki hareketler öğrenilmemiş

ve öğrenilmiş hareketlerin bir bütününden oluştuğundan dolayı içgüdüsel ve hareketisel yapısal kaynak, fiziksel yapısal kaynak adı altında bir arada ele alınabilir. Duygusal kaynak, bireyin iştihak, isteme, arzu etme, yönelme gibi diğer varlıklarla ilişki kurabilmesini sağlayan, varoluşun somut ve soyut karşılığındaki hisleri meydana getiren yapıdır. Bilişsel yapısal kaynak ise varoluşun somut ve soyut bilgisine ulaşmak amacıyla bilme-bilmeme, anlama-anlamamaya ilgili olan görevleri içeren, veri toplayan, sorgulayan, kıyaslayan ve ayırt edip karar/onay veren yapıdır. Aynı zamanda insan, birey olarak fiziksel, duygusal ve bilişsel yapısal kaynaklığında içgüdüsel (duyumsama), duygusal (hissediş) ve bilişsel (aklediş) işlevler ortaya koymaktadır. Bir başka ifadeyle günlük yaşam içinde insan, fiziksel yapının içgüdü (duyumsama), duygusal (hissediş) ve bilişsel (aklediş) işlevleri, duygusal yapının içgüdü (duyumsama), duygusal (hissediş) ve bilişsel (aklediş) işlevleri ve akıl yapısının içgüdü (duyumsama), duygusal (hissediş) ve bilişsel (aklediş) işlevlerini sergilemektedir. İçgüdüsel işlev, temel olarak ilgili yapısal kaynağa ait verileri depolama görevi görmektedir. Fiziksel yapının içgüdü işlevi enerjiyi ve öğrenilmiş hareketleri, duygusal yapının içgüdü işlevi duygusal imaj ve kalıpları, entelektüel yapının içgüdü işlevi verileri (dataları) depolamakla görevlidir. Duygusal işlev temel olarak ilgili yapısal kaynağa ait verilere odaklı olarak nesne çekimini (isteme, arzu etme ve yönelme) sağlamakla ilgilidir. Bilişsel işlev ise çabıyla, dikkati ilgili yapısal kaynağa ait verilere yönlendirmek, odaklamak ve odaklandığı nesnelere soyutlayarak-akılla bilmekle görevlidir (Nicoll, 2012). (Tablo 1)

Tablo 1: İnsan Varlığının Psikolojik Yapı ve İşlevleri

YAPI ve İŞLEVLER	Fiziksel yapı		Duygusal yapı	Entelektüel yapı
	İçgüdüsel yapı	Hareketisel yapı		
İçgüdüsel işlev (Hafıza)	Öğrenilmemiş hareketleri depolar	Öğrenilmiş hareketleri depolar	Duygusal imaj ve kalıpları depolar	Entelektüel verileri depolar
Duygusal işlev (Hissetme / Feeling)	Dikkatin hareket tarafından çekilmesini sağlar (Harekete dair nesne çekimi)		Duyguları hissetmeyi sağlar, duygular hakkında duygusaldır. (Duygulara dair nesne çekimi)	Dikkatin keşfetmek, bilmek, tanımak adına çekilmesini ve bu nesnelere temas etmeye yönelmeyi sağlar. (Entelektüel verilere dair nesne çekimi)

YAPI ve İŞLEVLER	Fiziksel yapı	Duygusal yapı	Entelektüel yapı
Bilişsel işlev (Aklediş)	Dikkati hareketin işlev ve mahiyetine yönlendirme, hareketin ne işe yaradığına, nasıl yapıldığına, hem kendine hem de kendi türüne ne fayda sağlayacağına dikkat etmeyi ve nesnelerin nasıl çalıştığını anlamayı sağlar.	Duyguları soyutlayarak anlamlandırılmayı sağlar.	Entelektüel verileri soyutlayarak anlamlandırmayı sağlar.

(Nicoll, 2012)

DTMM'ye göre bahsi geçen üç yapısal kaynak ve bu kaynaklara ait işlevlerin somatopsikospritüel karşılıkları tüm bireylerde potansiyel olarak bulunmakla birlikte, her bir birey, psikosomatik düzeyde bu yapısal kaynak ve işlevlerden birini baskın olarak kullanmakta, evrenin somatopsikospritüel doğasını kendi baskın olarak kullandığı psikosomatik yapı ve işlev üzerinden algılamaya çalışmaktadır. Bu nedenle "kendi subjektif bakış açısı" ve baskın olarak kullandığı yapı ve işlev üzerinden normatif (kendine göre doğru-normal) ürünler üretmektedir. Aynı zamanda somatopsikospritüel bütüncül yapıdaki insan varlığı psikosomatik yönelimiyle normatif değerler üretmenin ötesinde, psikospritüel yönelimiyle tüm insanlık için ortak olan doğal gerçekliğe dair değerler üretebilecek evrensel bir potansiyele sahiptir.

DTMM, insandaki baskın yapı ve işlev biraradalığını mizaç tipi olarak adlandırmakta ve insanın psikosomatik psikolojik organizasyonunu bu kavram üzerinden şekillendirmektedir. Ancak DTMM'nin bu tanım ve açıklaması, bu çalışmanın kapsamı dışında kaldığı için detaylara girilmeyecektir. Aşağıda Nicoll'ün (2012) merkez ve bölüm kavramları bağlamında sözünü ettiği ve DTMM tarafından yeniden yorumlanarak mizaç tiplerinin baskın olarak kullandığı kabul edilen yapı ve işlevler sunulmaktadır (Tablo 2). Ayrıca DTMM yaklaşımının detayları için sunulan kaynaklardan yararlanılabilir (Yılmaz, 2011, Yılmaz ve ark., 2014a, 2014b, 2015a, 2015b, 2015c, 2015d, 2016a, Selçuk ve Yılmaz, 2015, Yılmaz ve Ünal, 2015).

Tablo-2 DTMM'ye göre Mizaç Tiplerinin Baskın Olarak Kullandığı Yapısal Kaynak ve İşlevler

Yapı	FİZİKSEL	DUYGUSAL	ENTELEKTÜEL
İşlev ve Mizaç Tipi	Fiziksel Akıl (FA) DTM1	Duygusal Duygu (DD) DTM2	Entelektüel Akıl (AA) DTM5
	Fiziksel Duygu (FD) DTM8	Duygusal Mekanik (Dİ) DTM3	Entelektüel Mekanik (Aİ) DTM6
	Fiziksel Mekanik (FM) DTM9	Duygusal Akıl (DA) DTM4	Entelektüel Duygu (AD) DTM7

(Nicoll, 2012)

Kültür ve Medeniyet Nedir?

Medeniyet ve kültür kelimeleri, zaman zaman eşanlamlı olarak kullanılmaktadır (Kalın,2010). Örneğin Tylor (1871) etnoğrafyadaki kültür ya da medeniyeti (uygarlığı); insanın, bir toplum üyesi olarak edindiği bilgi, inanç, sanat, hukuk, ahlak, töre ve tüm diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren bir bütün olarak tarif etmektedir. Z. Gökalp (2012) ise medeniyet ve kültürün eş anlamlı olarak kullanılmasına şiddetle karşı çıkmakta ve kültür ile medeniyet arasındaki ilişkiyi açıkladığı çalışmasında milli kültür yerine “hars” sözcüğünü kullanmaktadır. M. Ruhi Şirin (2016) ise kültür ve medeniyetin birbirini tamamlayan yönleri olduğunu belirtmenin yanı sıra kültürün topluma özgü yönüne, medeniyetin ise kültürden ilham almakla birlikte toplumun ortak idealleriyle oluşan, bütün insanlığın mirasıyla ilgili yönüne vurgu yapmaktadır. Kültür ve medeniyet kavramları üzerinde halen tartışılan ve çok farklı anlamlarda kullanılan kavramlar olup, bu tanım ve yaklaşımları çoğaltmak mümkündür.

Bize göre kültür, bireysel açıdan insanın bedensel varlığını devam ettirebilme, duygularını ifade etme ve düşünme tarzının toplumsal hayatta kendini somut ya da soyut bir biçimde ifade etmesi olarak tanımlanabilir. Sosyolojik açıdan ise kültür, bir toplumun kendi tarihi-toplumsal algısı içinde meydana getirdiği değerlerin bütünüdür. Kültür; insanın geçmiş, bugün ve geleceğin yatay çizgisinde uzanan zaman ve coğrafya, iklim ve tabiat gibi mekân algısıyla ilgilidir. Medeniyet ise, toplumun kendi kültüründen ya da toplumların kültürler arası etkileşiminden üretilen tüm somut ve soyut değerlerin bütünü olarak tanımlanabilir. Medeniyeti meydana getiren malzeme başlangıç için kültürdür. Bununla birlikte bize göre medeniyet; bir anlayış, algılayış ve yaşayış seviyesinin olması ve sadece zaman, mekân ve durumla değil, durum ve olgu üstü değerlerle

ilişkili olmasıyla kültürü de içine alan bir kavramdır. Kültürün, insanın ihtiyaçlarını karşılama yönelimi ve varlığın fiziksel, duygusal ve bilişsel yapısal kaynakların devinimi sonunda oluşan bir ürünü olduğunu kabul edersek, medeniyet için de o ürünün üretilmesini sağlayan anlayış ve o anlayış sonucunda ortaya çıkan üst değerler bütünüdür diyebiliriz. Örneğin tarım yapmak, tarım yapmak için üretilen aletler, üretilenin toplanması ve toplananın satılması bir tarım kültürü oluşturmaktadır. Ancak tarım yapmak için alet üretebiliyor olmak, üretileni toplamak ve depolamak için bina inşa ediyor veya topladığını ticaret yaparak satabiliyor olmak ise medeniyetin işareti olarak kabul edilebilir. Tarımla uğraşan insanların toprak ve üretim arasındaki koruma ve saygı ilişkisi ile ürettiğini organize etme becerileri, fiziksel-duygusal-bilişsel bütünlüğü ortaklaşa kullanım ile açığa çıkabilir. Bu yönü ile aktarıma uygun özel bir sentezin psikosomatik ve psikospiritüel gerçekliğe uygun tezahürü ise medeniyet ve insan modeli üzerindeki kabulü tanımlar. Bunun bir diğer örneği kalem ve edebiyat ilişkisiyle verilebilir: İnsanın ürettiği kalem ve edebiyat, onun-toplumun kültürüne aittir ancak insanın yazmak için kalem üretebiliyor olması ve o kalemlerle bir edebiyat üretebiliyor olması, şiirin, yazının insanlık için önerdiği anlam bütünlüğü ve bunun kabulü ise o toplumun medeniyeti ile ilgili bir durumdur.

Medeniyetin Malzemesi Olarak Kültürün Oluşumu: İnsan Varlığının Yapı ve İşlevleri ile Kültür Arasındaki İlişkinin Kavramsal Açılımı

Kültür kavramı pek çok yerde insanların teknik, sanat ve bilim alanındaki ürünleri ile tarif edilmektedir (Baudinn, 2006). İnsan varlığının fiziksel, duygusal ve akılsal temel yapıları ve bu yapıların işlevleri, insanların toplumsal ürünleri olan kültürde de karşılık bulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında tekniğin fiziksel yapısal kaynağı, sanatın duygusal yapısal kaynağı ve bilimin bilişsel yapısal kaynağı temsil ettiği söylenebilir.

Bize göre insan varlığının yapısal kaynakları (fiziksel, duygusal ve bilişsel) ve bu kaynakların üç işlevi (duyumsama, hissediş ve aklediş) insanlığın primitif ihtiyaçlarını üreterek toplumsal havuza kültürel değerler sunmaktadır (Tablo-3). İnsan varlığının her bir yapısal kaynağının “fiziksel” işlevinden “akıl” işlevine doğru, üretilen kültürel değerlerin niteliği; primitif ihtiyaçlardan soyut ihtiyaç, değer ve anlayışlara karşılık verecek şekilde/yönde değişmektedir. Bu bağlamda kültürün süregelen bir anlayışa ve medeniyete dönüşmesi için; soyutlama, anlamlandırma ve birbiri arasında bağlantı kurup, düzene sokma işlevini yapan akıl işlevinin, kültürel öğeleri bir medeniyet anlayışı oluşturacak ve nesilden nesle aktarılacak şekilde

organize etmesine ihtiyaç olduğu düşünülebilir. İçgüdüsel yapının akıl işlevi; koruma ve korunmaya dair kültürel öğelerin toplumsal organizasyon ve sistemini ifade eden hukuku; hareketsel yapının akıl işlevinin mekanik ihtiyaçların giderilmesinin primitif tatmininden toplumsal organizasyonuna geçişi ifade eden endüstriyel tasarımı; duygusal yapının bilişsel işlevinin duygusal öğelerin nesilden nesle aktarılacak sembol ve manasını ifade eden sanatı; bilişsel yapının akıl işlevinin ise bilginin anlayış ve manasını sorgulamayı-anlamlandırmayı ifade eden teori, felsefe ve bilimi üreterek; insan türünü medeniyetin hiza taşlarını meydana getiren “belirleyici özne konumuna” taşıdığı söylenebilir.

Tablo-3: Kültürün İnsan Zihni Temelindeki Yapısal ve İşlevsel Kaynakları

Yapı İşlev	FİZİK		DUYGU	AKIL
	HAREKET	İÇGÜDÜ		
İÇGÜDÜSEL İŞLEV	Tarım Hayvancılık Ekip Bıçmek Pişirmek Beslenme Barınma	Korunma Savunma Antlaşma Uzlaşma	Politika Siyaset Medya Rekabet	Araştırma Sorgulama Arşiv
DUYGUSAL İŞLEV	Spor Dans Folklor Seyahat Etmek Keşfetmek Tiyatro	Savaş Fetih Korumak Zevkler Moda Yemek Kültürü Otorite Ordu	İletişim Sosyalleşme Vakıf Yardımlaşma Halkla İlişkiler	Keşfetmek İcat Ticaret
BİLİŞSEL İŞLEV (Medeniyet üretebilme)	Alet İcat Etmek El İşçiliği Tamir Makineleşmek Yapı Kurmak Tasarım (Endüstri) İnşaat Mühendislik Cerrahi Teknik Gelişmeler	Ahlak İdealler Din Hukuk Tıp İnanç Sistemleri Yasalar Kanunlar Prensipler Gelenek, Örf	Sanat; Resim Heykel Müzik Şiir Estetik Tasarım (Sanat) Edebiyat	Bilgi ve Teknoloji Üretimi Matematik Fizik Teori Felsefe Astronomi

İnsan Varlığının Yapı ve İşlevleri ile Kültür Arasındaki İlişkinin Yöntemsel Açılımı

Her türlü üretimin temelinde olduğu gibi kültür üretiminin temelinde de ihtiyaçlar yatmaktadır. Bu bağlamda kültür ve üretim ilişkisini açarak; kültürün insanın fiziksel, duygusal ve bilişsel ihtiyaçlarını; doğa, iklim, coğrafya ve yaşanan zamana bağlı olarak karşılama yönelimi olduğu söylenebilir. Örneğin, herkes tarafından bilinen ve kabul edilen bir kültür ögesi olan dansı ele alacak olursak: Sivas-Erzurum yörelerine ait halk oyunlarında görülen belirgin özellik; oyunların dizi biçiminde, ağırdan başlayıp hızlıya giden bir ritimde, oyuncuların birbirlerine yanaşarak, sokularak, sarılarak oynamalarıdır. Bütün bu biçim ve şekiller, insan yaşantısını zorlaştıracak, ağırlaştıracak derecede soğuk geçen bir iklimin; el ele, sırt sırta verip, doğayla mücadelenin, dayanışmanın ve kaynaşmanın açık bir simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ya da Karadeniz dansları, denizle ilişkili hareketleri ve hızlı davranarak ürün elde edebilmeye karşılık gelecek figürleri içermektedir. Görüldüğü gibi insan, tabiatla etkileşerek içgüdüsel ve hareketli ihtiyaçlarını bir şekilde topluma kültürel bir ürün olarak sunmaktadır. Dolayısıyla kültürel ürünlerin oluşmasını, hem insan açısından hem de insanın ilişkili olduğu dış çevre ve nesnelere açısından değerlendirmek mümkündür.

Bu bölümde kültürün, insanın fiziksel, duygusal ve bilişsel ihtiyaçlarını; doğa, iklim, coğrafya ve yaşanan zamana bağlı olarak karşılama yönelimi ile oluşması bağlamında insan varlığının yapısal kaynak ve işlevleri aracılığı ile kültürü nasıl ürettiğine dair bir öneri sunulacaktır.

Fiziksel Yapısal Kaynak ve Kültür İlişkisi

Kültür kavramının insanlar tarafından en temelde ekme-biçmek anlamında kullanılması, bize göre (Tablo1' de de yer aldığı üzere) kültürün oluşmasının ilk aşaması "*fiziksel (içgüdüsel-hareketli) yapının "içgüdüsel işleviyle"* ile ilgilidir. İnsan, varlığını korumak ve sürdürülebilmek için ilk önce beslenme-barınma gibi en temel fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır (Maslow,1970). Dolayısıyla doğadan kopuk bir insan olmayacağı gibi hiçbir kültürün de doğadan kopuk olamayacağı öne sürülebilir. Bize göre insanla doğa arasındaki ilişki, kültürle doğa arasındaki ilişkiyle aynı niteliklere haizdir. İnsanın fiziksel ihtiyaçları tüm zaman-mekan düzlemi içerisinde aynı olsa da, bu gereksinimleri karşılaması ya da bunlara uyum sağlamasının tezahürü farklı kültürler arasında -ve içinde- değişkenlik gösterebilmektedir. Örneğin, Uzak Doğu kültüründe insanların yedikleri canlı türleri ile Türk

kültüründe tüketilen canlı türlerinin birbirinden farklı olması, ya da Türk kültürü içinde doğuda yenen yemeklerle batıda yenen yemeklerin farklı olması bu duruma örnek gösterilebilir.

Kültürlerin gelişiminde önemli bir role sahip olan spor, dans, folklor, tiyatro gibi kültürel öğeleri incelediğimizde, bu öğelerin oluşmasında hem yoğun bir hareketin hem de hareketle birlikte nesne çekimine bağlı oluşan ilişkilerin yer aldığını görmekteyiz. Nitekim bize göre fiziksel yapısal kaynağın duygusal işlevi hareketli bir aktivitenin ilk farkına varan ve bu aktiviteyi oluşturan kısımdır. Bu hareketleri yapmak için dikkati kontrol edip yönlendiren ise fiziksel yapısal kaynağın biliş işlevidir. Bu hareketlerin çok sık tekrar edilmesi ile bu hareketlerin nasıl yapıldığı, fiziksel yapısal kaynağın içgüdü işlevi tarafından depolanmakta ve bu sayede insan bu hareketleri nasıl yaptığının farkına varmadan o hareketleri yapabilmektedir.

Fiziksel Yapısal Kaynak Ekseninde Kültürel Bir Öğe Olan Halk Oyunları Tahlili

Fiziksel yapısal kaynağın duygusal işlevi doğada gördüğü hayvanların hareketlerine karşı çok güçlü bir çekim hissetmektedir. Hayvanların hareketleri fiziksel yapısal kaynağın duygusal işlevinin ilgisini cezp etmekte ve bu hareketleri yapmak için güçlü bir istek duymasını sağlamaktadır. Ancak bu hareketleri yapabilmek için hayvanları çok dikkatli gözlemlemesi ve o hareketleri dikkatle ve tekrar ederek yapmaya çalışması gerekmektedir ki bu da fiziksel yapısal kaynağın bilişsel işlevini kullanmasını zaruri kılmaktadır. Bu hareketleri çok sık tekrar ederek fiziksel yapısal kaynağın içgüdüsel işleviyle onların nasıl yapıldığını (yine fiziksel yapısal kaynağın) hafızasına kopyalamakta/depolamaktadır. Kopyalanan bu hareketler nesilden nesile aktarılarak hala günümüzde düğün, tören ve toplantılarda oynanan halk oyunlarımız olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bize göre Yedideve oyununda deve yürüyüşü, Serçe oyununda serçe sıçraması, Kartalda oyuncuların kartal gibi kanat açıp süzülüşleri, Keklik'te keklığın konuşu, uçuşu, korkup ürkmesi, sekmesi, Feyli Turnam'da turnanın uçuşu, konuşu, sekerek gezinmesi aslında fiziksel yapısal kaynağın, duygu işlevinin doğayla kurduğu nesne ilişkisi, biliş işlevinin hareketi algılaması ve içgüdü işlevinin hareketi hafızasına kaydedip günümüze taşınmasının bir ürünüdür. Zira uzak doğu savunma sanatları da benzer bir şekilde hayvan-doğal gözlem ve hareketlerin kopyalanma ve sergilenme ilişkisini bu perspektifte sunmaktadır.

Öğrenme ve aktarım süreci sadece bireysel ya da toplumsal ölçekte olmayıp bazen belirli bir uzantıda bütün insanlık ırkı düzeyinde olabilir. Örneğin;

yüzyıllar boyunca, milyonlarca insanın zihnindeki fiziksel yapısal kaynağın duygusal işlevi uçmaya hayran olmuştur. Martıların, şahinlerin uçuşunu seyrettikçe uçmak istemiş, sonunda bu arzusunu uçak, helikopter, uzay mekiği gibi araçlar üreterek gerçekleştirmenin yolunu bulmuştur. Bir başka ifadeyle fiziksel yapısal kaynağın duygusal işlevi, hissettiği nesne çekiminin etkisiyle bu yapısal kaynağın biliş işlevine uçmayı öğretene dek ısrar etmiştir.

İnsan Varlığının Fiziksel Yapısal Kaynağı ve Kültür İlişkisi

Fiziksel (İçgüdüsel/hareketsel) yapısal kaynak en temelde varlığı sürdürme görevini üstlenmektedir. Bu görevi, işlevlerine göre bazen savunma (içgüdüsel işlev), bazen saldırı (duygusal işlev), bazen de varlığını en mükemmel şekilde koruyup sürdüreceği stratejileri belirleme (bilişsel işlev) olarak yerine getirmektedir.

Tüm yapısal kaynakların temeli olan *fiziksel yapısal kaynağın içgüdüsel işlevi*, tamamen programlanmış bir şekilde çalışmaktadır. İnsanlardaki diğer yapısal kaynak ve işlevlerin aksine, sadece öğrendiklerini depolamamakta, aynı zamanda kapasitesi diğer yapısal kaynakların etkinliğini belirlemektedir. Doğduğu andan itibaren kendisini korumaya-savunmaya çalışan bu yapısal kaynak ve işlev, insanlığın varlığını koruyacak uzlaşma, diplomasi ve barış kültürünün oluşmasını sağlayan kısımdır.

Fiziksel yapısal kaynağın duygusal işlevi beş duyu vasıtasıyla organizmanın doğadan gelen izlenimlerini alıp, bu izlenimlerin “zevk veren ya da zevk vermeyen”, “hoşa giden hoşa gitmeyen” olup olmadığına karar vermektedir. Örneğin yemek kültürü dediğimiz farklı yemek çeşitlerinin yaşanılan doğa çerçevesinde oluşması fiziksel yapısal kaynağın duygusal işleviyle ilişkilidir. Zengin kumaşlar, cilalı ahşap ve her türlü tekstil ve materyalleri, iç dekorasyon, kıyafet tasarımı ve yapımı, moda veya seramik ya da dokunsal ve görsel stimülasyonun sürekli mevcut olduğu işler, yemek ve şarap tatma, parfüm ve esanslar gibi tüm duyumsal zevklerin kültürel ürünlere dönüşmesi fiziksel yapısal kaynağın duygusal işleviyle ilişkilidir. Dolayısıyla dünyada bir tüketim ekonomisinden bahsedebiliyorsak bunun direkt olarak ilişkili olduğu yapı ve işlev; içgüdüsel duygudur.

Fiziksel yapısal kaynağın biliş işlevi organizmanın hayatını ve sağlığını en iyi şekilde sürdürmek için gereken stratejileri üretmektedir. İnsan varlığını en mükemmel biçimde sürdürebilmesi için oluşturulan idealler, yasalar, kanunlar, hukuk, ahlak, inanç sistemleri, din, prensipler, gelenek ve örfler bu yapı ve işlevle ilişkilidir. Fiziksel yapısal kaynağın biliş işlevi sadece kendisinin değil kendisiyle birlikte tüm çevrenin-tüm türlerin varlığını

en kusursuz bir biçimde koruyabilmesini de sağlar. Dolayısıyla kültür ve medeniyetin asli unsurunun oluşması ve gelişmesi bu yapısal kaynak ve işlevle ilgilidir.

İnsan Varlığının Duygusal Yapısal Kaynağı ve Kültür İlişkisi

Toplumun estetik, etik ve ahlak duygularını oluşturan, objelere ve deneyimlere değer kazandıran ve insanlar arası ilişkimizi etkileyen-düzenleyen yapısal kaynak duygudur. Duygusal yapısal kaynak sembollerle çalışmaktadır. Duyguların ifadesi için müzik, görsel sanatlar, medya, şiir ve edebiyat oldukça etkindir. Aynı zamanda duygusal yapısal kaynak bireylerin diğer insanlarla ilişki kurabilmesini sağlamaya ve güzeli çirkinden ayırt etmeye yaramaktadır.

Duygusal yapısal kaynağın içgüdü işlevi, ilişkiler sırasında ortaya konan otomatik davranışlarla ilgilidir. Bu yapı-işlevi toplum emosyonunun hafızası, deposu ya da kaynağı olarak tanımlayabiliriz. Örneğin, bir toplumun spor karşılaşmalarında, konserlerde, toplumsal olaylarda gösterdikleri tepkilerin duygusal yapısal kaynak ve içgüdüsel işlevin depoladığı emosyonların açığa çıkmasıyla oluştuğu söylenebilir. Kültür ve insan ilişkisini yorumlayan araştırmacılar, bireyin herhangi bir kültürle etkileşime girdiği andan itibaren kültüre ait öğeleri depolamaya başladıklarından söz etmektedirler (Baudin, 2006). Bize göre tam da bu yapısal kaynak ve işlev, insanlığın kültürel kodlarını, ritüellerini depoladığı yerdir. Zamanda daha geriye gidecek olursak bu toplumsal emosyonların oluşması da, o kültürde büyüyen bebeklerin anne ve babalarının verdiği duygusal tepkileri bu yapı ve işlevin hafızasına kaydetmesiyle oluşmaktadır. Kaydedilen bu tepkiler ilerleyen yaşlarda taklit olarak bireyde ve dolayısıyla toplumda kendini göstermektedir. Bu yapı-işlevin kültürle olan bir başka ilişkisi; duygusal yapısal kaynağın içgüdüsel bölümünün bir kültürün estetik zevkini taklit etmesi ve kendisini, bulunduğu toplum içinde üretilmiş ve toplumun ortak beğenisi haline gelmiş kültürel öğelerle modellemesidir. Bu süreci, kültürün özü olan insan üzerinden açıklayacak olursak; toplumda idol olmuş bir kişinin giyim tarzıyla, konuşma şekliyle, beden diliyle toplumu etkilemesi sonucu bireylerin genellikle farkında olmadan bu kişiyi taklit etmeleri, bu taklidin toplumda yaygınlaşıp popüler hale gelmesi şeklinde örneklendirebiliriz. Dolayısıyla bize göre popüler kültür dediğimiz olgunun oluşması ve yayılması duygusal yapısal kaynağın içgüdüsel işleviyle açıklanabilir.

Duygusal yapısal kaynağın duygusal işlevi, nesnenin kendisine karşı güçlü bir çekim duymakta ve nesneyle nesne üzerinden aynı seviyede ilişki kurmaya yönelmektedir. Dolayısıyla bu işlev toplumda, kendisi de bir nesne olan

insanın diğer insanlarla ilişki kurmasını sağlayan kısımdır. Duygusal yapısal kaynağın sevme-sevmeme, hoşlanma-hoşlanmama üzerinden çevresiyle nesne düzeyinde ilişki kurması, toplumsal hayatta duygu aktarımı ve duygusal alışverişin gelişmesini sağlamaktadır. Bu da toplumda yardımlaşma, verici olma, paylaşma gibi değerlerin ortaya çıkmasını ve bu değerler üzerinden de toplumda vakıf, dernek, sosyal yardım kuruluşları gibi kültürel öğelerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda duygusal yapısal kaynağın duygusal işlevi, toplumun soylu ya da özverili duygular olarak değerlendirdiğimiz duyguları deneyimlemektedir. Örneğin dini duygular bu yapı ve işlevde konumlanmıştır.

Duygusal yapısal kaynağın biliş işlevinde “mana-anlam” a karşı güçlü bir çekim söz konusudur. Dolayısıyla bu yapısal kaynağın biliş işlevi, nesne çekiminin daha soyut bir düzlemde gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bir başka ifadeyle bu yapı ve işlev nesneye, nesne olarak direkt bir çekim duymamakta, nesneye subjektif bir imajinasyon yükleyerek çekim duymaktadır. Duygusal yapısal kaynağın biliş işlevi, estetik incelikleri ayırt, fark ve takdir edebilme yetisine sahiptir. Güzelliğe ve güzelliğin rafineleştirilmesine karşı hassastır. Duygusal yapısal kaynağın biliş işlevi, bu yapısal kaynağın diğer işlevlerine göre daha yüksek, daha rafine, daha ince, daha hassas bir algıya sahiptir. Muhataplarının da nesneyi nesne olarak değil, nesnenin anlamını fark ederek anlamasını ister. Bu nedenle duygusunu doğrudan doğruya göstermez, ima eder. Dolaylı davranır veyahut da dolaylı olarak gösterir. İşte toplumlarda sanatın doğması da bu yapısal kaynak ve işlevin doğasıyla ilişkilidir. Duygusal yapısal kaynağın biliş işlevi, insanın daha yüksek gelişme ve tekamül ihtimallerinden etkilenen kısımdır. Dünyanın büyük dinleri ve onların ürettiği kutsal eserler, en büyük sanat, edebiyat ve müzik eserlerinin bazıları, -bazı felsefik, mistik ve metafizik çalışmalarda olduğu gibi- bu türden izler taşımaktadır.

İnsan Varlığının Bilişsel Yapı Kaynağı ve Kültür İlişkisi

Bilişsel yapısal kaynak sözcükler, numaralar, fikirler, teoriler ve soyutlamalar ile çalışmaktadır. Bu yapısal kaynağın temel amacı bir şeyi bilmek, tanımak ve ayırt etmektir. Bilişsel yapının temel kullanım alanları: Bilmek, veriyi depolamak-çağırarak, veriyi işlemek, veriye yönelmek, fark etmek, tetkik etmek, tanımlamak, kıyas etmek, karşılaştırmak, analiz etmek şeklinde ifade edilebilir. Dolayısıyla bu yapısal kaynak nesnelere, kişilere, olayları kısacası dış ve iç dünyamızda olan her şeyi verilerle birbirine bağlayarak tanımaya ve bilmeye çalışmaktadır. Aynı zamanda toplumların sembol kavramını oluşturup kullanmasını sağlayan da yine bu yapısal kaynaktır.

Bilişsel yapısal kaynağın içgüdüsel işlevi, bilginin depolandığı yerdir. Toplumun tüm tarihsel sürecinin verisi bu yapı ve işlevde saklıdır. Dolayısıyla bu yapı ve işlev, bilgisayarın veritabanı gibi çalışmakta; bilgiyi saklamakta ve istenilen zamanda geri getirmektedir. Özellikle çok miktarda bilginin toplanıp işlenmesini gerektiren akademik çalışmalarda değerli olan bu yapı ve işlev, toplumda tarih, bilim ve teknolojinin gelişmesine kaynaklık etmektedir.

Bilişsel yapısal kaynağın duygusal işlevi bilgi, fikir ve düşünme yolları açısından duygusaldır. Kendisini cezp eden nesnelere karşı çok güçlü bir çekim duymaktadır. Çekim duyduğu nesnelere de keşfetmek, bilmek, tanımak ve bu nesnelere temas etmek istemektedir. Bu nesne çekiminin, toplumun keşfi bilgileri ve yeni-inovatif teknolojiler üretmesini sağladığı görülmektedir.

Bilişsel yapısal kaynağın biliş işlevi konu hakkında her şeyi detaylı ve dikkatli bir biçimde analiz edip doğru bilgiyi çıkarıp getiren bir bilgisayara benzetilebilir. Bir konudaki bütün verileri tartma, ölçme, biçme ve o olgular arasındaki ilişkileri düşünmekle görevlidir. Bilişsel yapısal kaynağın içgüdüsel işleviyle depolanmış olan veri, ancak biliş işleviyle değerlendirilip anlaşıldığı, çeşitli parametrelerle karşılaştırıldığı, ilişkilerinin saptandığı ve diğer düşüncelerle bağlantı kurulduğu zaman değerli hale gelmektedir. Bu sayede toplumda bilim, teori ve felsefenin oluşma ve gelişimini sağlamaktadır.

İnsan Varlığının Yapısal Kaynak ve İşlevleri ile Medeniyet Üretimi Arasındaki İlişki

İnsan, kendi varlığının yapısal kaynakları ve bu kaynakların işlevleri ile kültürü, kültür de medeniyetin içeriğini oluşturmaktadır. Bize göre medeniyet, yalnızca kültürel malzemeyle kurulmamaktadır. Bir kültürün medeniyete dönüşebilmesi için; yerel kültürden etkilenen ancak evrensel olan ontolojik bakış ve bu bakış çerçevesinde yükselen bir anlayış ve kavrayış gereklidir. Aynı zamanda insanın psikosomatik ve psikospiritüel varlığından topluma uzanan ve kültürü oluşturan değerlerin, medeniyetin ilerlemesine yol açtığı ve bununla birlikte medeniyet alanındaki gelişmelerin, yeni kültür değerlerinin oluşmasında veya mevcut kültürün değişmesinde rol oynadığı ileri sürülebilir. Kültür, bireyin psikosomatik yönelimli algısıyla doğaya yönelirken, medeniyet psikosomatik ve psikospiritüel anlamda evrensel uzlaşmaya giden ilişkiler bütünüdür. Kültür fiziki bir başlatıcı gibi görünse de aslında olan, medeniyetlerin

entelektüel ve duygusal anlamda insan varlığının özüne uygun zamansal kabul ve gelişmelerinin kendisidir. Ancak kültür burada fiziki anlamda gelişme ve değişme, edinilen duygusal ritüeller ve entelektüel profil sınırının ötesinde yeni yeni anlamlara erişmektedir. Bu durum birikim ve zaman ile oranlıdır.

Yaratıcıya ait mutlak ve sınırsız olan fizik, duygu ve aklın, insanın sınırlılığı içinde ona bahşedilen gelişme eğilimi medeniyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Fizik-duygu-akıl perspektifinde DNA ile gelenler kadar soyutlama ile açığa çıkan ne varsa hayatı ve gerçek mutluluğu basit birkaç cümleye sığdırabilir. Bir Anadolu Türküsündeki 'hayat bir nefes derinden' sözündeki gibi. Ölüm anı yaklaşmış bir akciğer hastasına ait olan bu söz, kendi göreliliği içinde tüm hayatı çok kısa bir değerlendirme ile basite indirgemektedir. Diğer yandan şair, 'boşuna gezmişim yok tabiatı içimdeki kadar iniş ya da çıkış' mısrasıyla her insanın ideografik farklılık ve çeşitliliğini sonsuzluğa yükseltmektedir. Bu çoklu paradoks, bazen de insanların tek başına ya da sabit bir zamanda ele alamayacakları kadar büyük ve uzundur. Bu nedenle medeniyetler kültürlerden daha uzun üretilme sürelerine ve nihayetinde boyut değişmek için doğal bir ömre sahiptir. Bu yönü ile gerçek, hakikatin ters izdüşümüdür.

Tarihsel süreç içinde toplumların kültürlerindeki gelişme ve ilerlemeler medeniyetin sınırlarını genişletmekteyken, diğer yandan sanayi devrimi ve teknolojinin gelişmesi ile medeniyetteki ilerlemeler, bazı yönleri ile yerel kültürün sınırlarını gittikçe daraltabilmektedir. Bu duruma, dokumacılık sektörünün gelişmesi ile el dokumacılığı kültürümüzün zayıflaması, popüler müzik kültürünün gelişmesi ile müzik kültürümüzün kalite ve yaygınlığının azalması şeklinde örnekler gösterilebilir.

Kültürü, insanın toplum bağlamında çeşitli yapılarla (mekan/coğrafya, zaman, gelişim ve yayılım araçlarının özellikleri, din v.b.) etkileşmesi ve bu etkileşimin sonunda ortaya konan ürünler olarak ele alan yaklaşımımıza göre insanla etkileşerek kültürü oluşturan yapılar; şehirlilik (kent kültürü) ya da köylülük (köy kültürü), coğrafya (Alman kültürü-Türk kültürü-Uzak Doğu kültürü), din (Hristiyan kültürü, Müslüman kültürü) ya da zaman/çağ (modern çağ kültürü, post modern çağ kültürü) olabilir. Bu bağlamda kültürün tarihi ögesini zaman; yapısallığını ve sosyolojik ögesini mekan-coğrafya; gelişim, etkileşim ve yayılımını ise iletişim, sanat, felsefe ve bilimin oluşturduğu ileri sürülebilir.

Birey olarak insan, varlığının yapı ve işlevleriyle kültürün oluşmasına zemin hazırlarken, kültür de insanın bilişsel işlevleriyle işlenmesi sayesinde medeniyete zemin hazırlamaktadır. Oluşan kültür zaman içinde

insanın fiziksel, duygusal ve bilişsel davranışları üzerinde etkili olurken, medeniyet de oluşan kültürün süregelmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla “insan, kültür ve medeniyet arasındaki ayrılmaz ilişkiyi anlayabilmek; birey, toplum ve toplumlar arası etkileşimleri de anlamayı ve aynı zamanda tarihsel süreç içinde zamanın ruhunun nasıl tezahür ettiğini, çağımızı ve çağlar üstü evrensel anlayışı kavrayabilmeyi” de sağlamaktadır. İnsan, içinde bulunduğu zaman, mekan, şartlar ve ihtiyaçları doğrultusunda normatif ürünler üreten psikosomatik varlığının tüm yapı ve işlevlerini kullanarak çağımıza uygun kültürel malzemeyi, bilişsel işlevlerini kullanarak da yine çağımıza uygun normatif medeniyeti üretmektedir. Kültür ve medeniyet biyoloji, tıp ve fizik bilimlerinde de bilindiği üzere, enerji yükünün çoktan aza doğru infiltre olması ilkesinin psikolojik ve sosyolojik bir karşılığı olarak; tüm dünyada ürettiği toplumun etki değerinin yüksekliği nispetince enerji, duygu ve düşünce bakımından gelişmiş olan toplumlardan daha az gelişmiş olan toplumlara doğru yayılmaktadır. Kültür ve medeniyet, yöresel ya da toplumlar arası etkileşimlerle etki şiddetine bağlı olarak globalleşebilmektedir. Bu duruma örnek olarak Batı Afrika kültüründe cenaze ve yas törenlerinde acının ifadesi olarak icra edilen blues müziğinin (Tony,2004). Batı medeniyeti ile global hale gelmesi gösterilebilir. Ancak bize göre bu yayılma, kültür ve medeniyetin evrenselleşmesinden ziyade globalleşmesini ifade etmektedir. Zira globalleşme, insan varlığının normatif ürünlerinin (psikosomatik) yaygınlaşmasıyla ilgiliyken evrenselleşme, insanlığın ortak doğal ürünlerinin (psikosprituel) yayılmasıyla ilgilidir. Evrensel medeniyet, zaman ne kadar değişirse değişsin, insan varlığının zaman üstü değişmeyen doğal gerçeklerine dair olduğundan, bu medeniyetin ürünleri de her ne kadar kendisini farklı biçimsel formlarda ifade etse de içerik ve mahiyet bakımından değişmezdir.

Medeniyetin İki Eksenliliği:

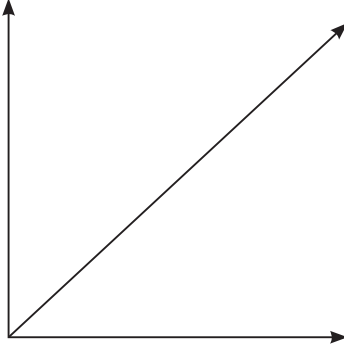
Global Psikosomatik Medeniyet ve Evrensel Medeniyet

Medeniyet tanımımızdan anlaşılabilceği üzere bize göre medeniyet iki eksenlidir. Bunlardan biri, yatay ekseni temsil eden Psiko-Somatik Medeniyet dediğimiz durum ve olgular ile ilgili olan uygarlık; diğeri ise dikey ekseni temsil eden durum ve olgular üstü olan “Psiko-Sprituel Medeniyet”tir. Psikosomatik global medeniyet, insanın ürettiği normatif değerlerle ilgiliyken psikosprituel medeniyet, insanın varoluşun hakiki/kendiliğinden olan doğasını keşfetmesi ve bu keşif üzerinden ürettiği doğal değerlerle ilgilidir.

Psiko-Spritüel Medeniyet

(İsevi Medeniyet) “Enfüsi”-
“Batını” (Spritüel İnsan)

(Yüksek Duygu - Aşk/
YükselAkıl - İrfan)



Evrensel Medeniyet

(Denge Medeniyeti / Muhammedi
Medeniyet)

(Somato-Psiko-Spritüel Bütüncül
Bir İnsan)

(Yüksek Duygu ve Yüksek Akılla
Bağlantılı Hukuk, Sanat, Felsefe,
Bilim-Teknoloji)

Global Psiko-Somatik Medeniyet (Uygarlık)

(Hukuk, Sanat, Felsefe, Bilim-
Teknoloji)

(Musevi Medeniyet) “Afaki”-
“Zahiri”

(Psiko-Somatik İnsan)

Durum - olgu = Psiko-Somatik Medeniyet (Batı)

Durum - olgu üstü = Psiko-Spritüel Medeniyet (Doğu)

Psiko-somatik (global) medeniyet, insana ancak tek bir düzlem (yatay) içerisinde ilerleme şansı veren, insanı ve toplumları teknoloji ve tüketim eliyle makineleştiren ve makinelere bağımlı kılan bir medeniyettir. Elbette evrensel medeniyeti meydana getiren biliş işlevleri (hareket ve içgüdüsel yapısal kaynağın akıllı, duygusal yapısal kaynağın akıllı ve bilişsel yapısal kaynağın akıllı) global teknoloji medeniyetinde de yer almaktadır. Ancak buradaki yapı ve işlevler, ontolojik bir anlayış çerçevesinde medeniyet üretmedikçe, psiko-somatik medeniyete hizmet eder olmaktadır. İnsan varlığının bilişsel işlevleri tarafından üretilen hukuk, sanat, felsefe, bilim gibi medeniyete ait en temel öğeler, günümüzde sadece ekonomi ve teknolojiye hizmet eder hale gelmiştir. Psikosomatik medeniyet içinde suni ihtiyaç yaratmak ve bu ihtiyaçlara tüketim yoluyla cevap vermek, bu medeniyetin temel düsturudur. Yazımızda her medeniyetin kendi insan modelini ve anlayışını ortaya koyduğunu ifade etmiştik. İşte psiko-somatik medeniyet de, kendi “çağdaş homo-economicus” insan modelini insanlığa dayatmak peşindedir. Bu insan, tamamen maddeci, bencil ve çıkarıcıdır.

İnsanlığın ortak varlığının doğal üretiminden ortaya çıkan Psiko-Spritüel medeniyet ise insanın dikey düzlemde ilerlemesini (şuurlu olmasını) değerli kılan, bilgelik üreten yönünü ifade eden, madde yerine, mananın anlamına odaklanan “saf/soyut din medeniyeti (mistik)” anlayışıdır. Bize göre bir insan ne kadar doğal yaşıyorsa o kadar evrenselleşmektedir. Ne

kadar normale o kadar evrensellikten uzaklaşmaktadır. Nitekim o noktada bireysellik başlamaktadır. Ancak bu bireysellik, evrenselliğin doğasını temsil etmemektedir. Zira bugün Batı dünyası evrensel doğanın bireysel doğada temsil edilebilirliği yanılısı içindedir ve bu bireysel doğa ortaya çıktığı zaman evrensellik (evrensel doğa, hukuk, anlayış, bilgi ve bilgelik vb.) ortaya çıkacağı iddiasındadır. Böylece içini boşalttığı bireysellik kavramını tüm dünya toplumlarına etki gücünü kullanarak yaymaktadır. Yatayda insanın doğasına özel anlam atfeden modernizm ya da post modernizm, ona bu kadar çok değer yüklemesi ve yönsüzlük getiren serbestisi ile fiziki ilerlemeye daha yatkındır. Difüze olan bireysellik haz getirmekte ancak bireyi gerçek mutluluktan uzaklaştırmakta ve mevcut alışkanlıklardan kopması zor, kısır bir döngü içine hapsedmektedir. Bu batılı anlayış, bireyi doğallaştırmamakta, aksine onu normalize etmektedir. Hatta doğallık ve normallik bağlamında bireyin partiküler naturalizasyonuna bile karşı çıkmakta, partiküler olmayan bir biçimde onu sürüleştirmektedir. Bu anlayışın diğer yönüyle önemli örneklerinden bazılarını ise toplumu topyekün normalize eden ve bireyi ortadan kaldıran Kore, Çin, Rusya gibi ülkeler örnek verilebilir. Bu ülkelerde toplum birey haline gelmekte, birey-lerin, (-lerin -ların) bir önemi kalmamaktadır. Batı'lı anlayışın (tüm bireysellik vurgusuna rağmen) asıl amacı, bireysel doğayı keşfetmek ve onun üzerinden bir medeniyet kurmak değil; bireyi normalize edip ayrı ayrı birey (ler) üzerinden toplumu oluşturmak, diğer kültür ve medeniyet altyapılarına da bu normalizasyonun globalleşmesi üzerinden bireysellik satışı yapmaktır. Oysa birey ya da toplum (hem bireysel hem de toplumsal yapı ve işleviyle) ne kadar doğalsa o kadar evrenseldir. Psiko-Spritüel doğal evrensel medeniyet anlayışına ulaşmak; ancak yüksek duygu, (saf, olumlu-olumsuz duygu içermeyen-polaritesiz duyguyu ifade eden "aşk") ve yüksek akıl (olanı olduğu gibi kendiliğinden ve kesin bilmeyi ifade eden "irfan") yoluyla mümkündür.

Evrensel medeniyet yukarıda bahsetmiş olduğumuz kültür - yapı ve işlev ilişkisi içerisinde, tüm varlığın yapı ve işlevlerini dengeli bir şekilde kullanan, kendinin ve çevresinin farkında olan, madde ve manayı bir bütün olarak algılayabilen, bilgili olmak ve bilge olmayı tek bir potada eritebilen bir "Somato-Psiko-Spritüel" bütüncül insan modelini öne sürmektedir. Bu insan, ne üretimin ne de tüketimin çarkları arasında ezilmeden, bunların insanın daha şuurlu bir varlık olmasına hizmet ettiği algısı ile üretimin de, tüketimin de içinde var olabilen insandır.

37

Çocuk ve
Medeniyet
2016/2

Psiko-Somatik medeniyette teknoloji, bilimsel çalışmaların çıktısı (output) olması gerekirken, hikmet ve irfanla bağlantısı tamamen kesilmiş olan bilimin üzerine çikmiş, hatta bilimi önünde diz çöktürmüş, bilim ise adeta 'kapitalizm

dinine' hizmet eden bir araç haline gelmiştir. Psiko-Spritüel medeniyette ise bilim, evrensel hakikati görünmez kılan bir örtü olarak addedilmiştir. Onun ürünü olan teknoloji ise, insanın psikosomatik ihtiyaçlarının giderilmesinden çok soyut aşka ve irfani bilgeliğe odaklandığından, işlevsiz kaldığı bahanesi ile neredeyse kapı dışarı edilmiştir. Evrensel medeniyette ise bilim, evrensel hakikatin bir tezahürü ve insanlığı yüksek değerlere ulaştıracak bir hizmetkâr olduğu için onun ürünü olan teknoloji de madde de, pek tabii insanlığın ontolojik anlayışına hizmet eden bir araç olmaktan öte bir anlam taşımaz.

Medeniyet ve Eğitim İlişkisi

İnsanın somatopsikospritüel varlığından topluma uzanan ve kültürü oluşturan değerlerin, medeniyetin ilerlemesini sağladığı göz önüne alındığında medeniyeti oluşturan en temel failin “birey” olduğu görülmektedir. Ancak birey kavramına yüklenen anlamın niteliği, o bireylerin oluşturduğu medeniyetin de psikosomatik ya da psikospritüel yönelimini belirlemektedir. Dolayısıyla medeniyetin nitelik ve yönelimini belirlemek için “nasıl bir insan/birey tasavvur ediyoruz?” sorusu kritik bir önem taşımaktadır.

Bir insan tasavvuru çocuk-birey-toplum arasındaki sibernetik etkileşimlerden bağımsız olarak düşünülemez. Çocuk, insan doğasını ve özünü en yalın şekliyle yansıtabilecek doğal bir potansiyele sahiptir. Bir toplumun çocuğa bakışı ve eğitim anlayışı, o toplumun medeniyet algısının genişliğini ve potansiyelini ifade etmektedir (UEP, 2015). Öte yandan tek tip çocukluk anlayışına vurgu yapan modernist çocukluk anlayışı, sözü geçen evrensel medeniyetin niteliksel zeminini oluşturamamaktadır. Modernist tek tip çocukluk anlayışına karşı “farklılıklar” temeline dayalı bir çocukluk anlayışı üreten, çocuğa toplumsal değerleri değil, bireysel değerleri öğretmeyi önceleyen postmodernist çocukluk anlayışı ise toplum ve medeniyetle bağlantısından uzaklaşarak “birey” kavramına yaptığı içi boşaltılmış vurguyla maalesef evrensel bir medeniyet oluşturmaya yaklaşmamaktadır. Oysa çocuk-birey ve toplum arasındaki sibernetik ilişkiyi bütüncül bir somatopsikospritüel bağlamda doğru zemin üzerine kuran bir bakış açısı, evrensel bir medeniyet anlayışını canlandırabilir. Aynı zamanda bu zeminde oluşan, gelişen ve yayılan medeniyet, genç nesil çocukların da içine doğacağı evrensel anlayış havuzunu hazırlayacaktır. Dolayısıyla medeniyetin oluşması ve devamında etkili olan birey-toplum ilişkilerini sağlıklı bir zeminde sürdürmeye katkı sağlamak adına kurulacak sistematik bir yönteme ihtiyaç bulunmaktadır. Bu noktada eğitim, medeniyetle ilgili en kritik soru olan “nasıl bir birey/insan tasavvur

ediyoruz?” sorusuna verilen yanıtın yöntemsal karşılığıdır. Zira var olan “insan potansiyelinin” bir medeniyet oluşturabilmesi ancak eğitim yoluyla mümkün olabilir. Evrensel bir medeniyetin çekirdeği olan “bireyi” yetiştirecek bir eğitim anlayışı, ürün, teknoloji, sanat, bilgi üretmeye odaklı olmaktan önce, insan varlığını bütüncül somatopsikosprituel doğası içinde ele alan ve insanın kendi doğasını *tanımaya* ve *anlamaya* öncelik veren bir yapı ve içerikte olmalıdır. Bu ihtiyaca yanıt verebilecek DTMM’ye dayalı bir eğitim yaklaşımı, bireylerin kendilerinden başlayarak ötekini tanımalarını, bireylerin yaşamlarındaki algı önceliklerini, psikolojik ihtiyaçlarını, motivasyonlarını, yetenek ve ilgi eğilimlerini, olumsuzluğa açık potansiyellerini pratik bir şekilde tespit etmeyi ve uygun teknik ve yöntemlerle eğitim sunmayı mümkün kılmaktadır (Selçuk ve ark., 2015). Böylece bireyin kendi yapısal doğasını keşfinden doğan “evrensel medeniyetin” bir bireyde yeşermesi ve bireyde görülen anlayışın topluma aktarılması sayesinde ise toplumda evrensel bir medeniyet inşası mümkün olabilir. Zira medeniyet, üretmekten önce anlayış ve kavrayışla ilgili bir meseledir. Üretim, anlayış ve kavrayışın bir sonucu/çıktısı olduğunda evrensel medeniyete hizmet etmektedir. Anlayış ve kavrayış ise öncelikle bireysel olup, bireyden topluma yayılabilecek bir konudur. Bununla birlikte münferit anlayış çabalarının toplumsal bir medeniyet oluşturmaya yetmeyeceği de ortadadır. Nitekim bir bireyde medeniyetin görünmesi, onun evrenselleşmesi için gerekli inşa sürecini tamamlayamaz. Dolayısıyla bir toplumda evrensel medeniyet inşasının mümkün olması, bireyin doğuştan getirdiği potansiyellerin anlaşılmasına ve açığa çıkmasına temel hazırlamak ve bu anlayışın açığa çıkıp üretime dönüşmesi için uygun zemini oluşturmakla yükümlü bir eğitim sistemiyle gerçekleşebilir. Zira eğitim, bakış açısı, içeriği, aktardıkları ve “insan modeliyle” bugünün, yarını kurgulaması ve insanın somatopsikosprituel potansiyelini açığa çıkarmasına yaptığı yatırımla geleceğin medeniyetini inşa etmektedir. Evrenselliğin doğasını temsil eden bir birey yetiştirmeye doğru yönelen bir eğitim, bahsi geçen evrensel medeniyetin sarsılmaz ve en güçlü çekirdeğini oluşturabilir.



* Enver Demirel Yılmaz
Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü
enveryilmaz6@yahoo.com.tr



* Mehmet Palancı
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü
mpalanci@gmail.com



* Özge Ünal
DTM Danışmanlık
psk.ozge.unal@gmail.com



* Cansu Gök
DTM Danışmanlık
cnsugok@gmail.com



* Müge Balki
DTM Danışmanlık
muge_balki@hotmail.com



* Selen Kurt
DTM Danışmanlık
psk.selenkurt@gmail.com

Kaynakça

- Albayrak, O.(1993). *Teori ve Politika*. Arınan Yayınevi:İstanbul
- Benner, D. G., (2002). Nurturing Spiritual Growth. *Journal of Psychology and Theology*,30(4), 355-361.
- Baudin, M. (2006).Kültür: İnsanın Kendi İçine Sürgünü ve Kucak Açan Yer. *Cogito*,49, 75-86.
- Bergen, L. (2014). *Medeniyet*. MGV Yayınları: Ankara.
- Bolden, Tony (2003). *Afro-Blue: Improvisations in AfricanAmericanPoetryandCulture*. University

of Illinois Press: Urbanoand Chicago.

Coşan, M.E. (2013). *Dilimiz ve kültür*. Server Yayınları:İstanbul.

Donnelly, J. (1998). Human rights: a new standard of civilization?. *International Affairs*, 74(1), 1-23.

Duralı, T. (2000). Çağdaş küresel medeniyet. Dergâh Yayınları: İstanbul.

Durak, N. (2016). Mehmet Akif Ersoy'un düşünce dünyasında ahlâk, erdemler ve medeniyet ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 37, 151-169.

Glare, P. G. (1982). *Oxford latin dictionary*. Oxford University Press: England

Gove, W. R. (1994). Why we do what we do: A biopsychosocial theory of human motivation. *Social Forces*, 73, 363-394.

Gökalp, Z. (1995). *Hars ve Medeniyet*. Toker Yayınevi: İstanbul.

Hançerlioğlu, O. (1979). *Felsefe ansiklopedisi: kavramlar ve akımlar*. Remzi Kitabevi:İstanbul.

Jahoda, G. (1993). *Cross Roads between Culture and Mind: Continuities and Change in Theories of Human Nature*. Harvard University Press: United States

Jianping, Y. (2012). "Civilization" and "State": An Etymological Perspective. *Social Sciences in China*, 33(2), 181-197.

Kalın, İ. (2010). Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru ve Düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş. *Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru ve Düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş*, 15(29), 1-61.

Klein, E. (1966). *Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language; dealing with the origin of words and their sense development thus illustrating the history of civilization and culture*. Elsevier Press: New York

Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality*. Harper and Row: New York.

Nicoll, M. (2012). *Gurdjieff ve Ouspensky Öğretisi Üstüne Psikolojik Yorumlar*. Ruh ve Madde Yayıncılık: İstanbul.

Öncü, A. (2000). Elias ve Medeniyetin Öyküsü. *Toplum ve Bilim*, 84, 8-17.

Örnek, S. V. (1973). *Budunbilim terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları: İstanbul.

Şirin, M. R. (2016). *Niçin Çocuk ve Medeniyet ?*. *Çocuk ve Medeniyet*, 1(1), 5-10

Thurnwald, R. C. (1936). Civilization and culture: A Contribution Toward an Alysis of Them Echanism of Culture. *American Sociological Review*, 1(3), 387-395.

Tedmem. (2015). *Ulusal Eğitim Programı*. Türk Eğitim Derneği: İstanbul.

Tiyekli, U. (2013). *Sinir Sisteminin Yapısı. İn Fizyolojik Psikoloji*. Nobel Yayınları:Ankara.

Tylor, E. B. (1871). *Primitive Culture: Researches into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Art and Custom*. London.

Yılmaz, E. D., Gençer, A. G., & Aydemir, Ö. (2011). Evolution of a historical system to a new temperament model: Nine Types Temperament Model. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 12(2), 165-166.

Yılmaz, E. D., Gençer, A. G., Aydemir, Ö., Yılmaz, A., Kesebir, S., Ünal, Ö., ...Bilici, M. (2014a). Validity and reliability of nine types temperament scale. *Education & Science*, 39(171), 115-137.

Yılmaz, E. D., Gençer, A. G., Ünal, Ö., & Aydemir, Ö. (2014b) From enneagram to nine types temperament model: A proposal. *Education & Science*, 39(173), 393-415.

Yılmaz, E.D., & Ünal, Ö. (2015) *Love of temperament: Nature of relationships according to Nine Type Temperament Model*. İstanbul: Say.

Selçuk, Z., & Yılmaz, E.D. (2015). *I am the guide: Guidance approach according to Nine Type Temperament Model*. İstanbul: Pegem.

- Yılmaz, E. D., Ünal, O., Gençer, A. G., Aydemir, O., & Selçuk, Z. (2015b). Static/Unchangeable and dynamic/changeable nature of personality according to the nine types temperament model: A proposal. *International Journal of Emergency Mental Health and Human Resilience*, 17(1), 298-303.
- Yılmaz, E. D., Ünal, Ö., Gençer, A. G., Aydemir, Ö., & Selçuk, Z. (2015c). Is individual temperament centered psychotherapy possible: A proposal based on nine types temperament model. *International Journal of Emergency Mental Health and Human Resilience*, 17(2), 378-388.
- Yılmaz, E. D., Ünal, Ö., Palancı, M., Kandemir, M., Örek, A., Akkın, G., &... Selçuk, Z. (2015d). Validity-reliability of nine types temperament scale adolescent form (NTTS-A) and relationship between temperament types and attention deficit hyperactivity disorder. *Education & Science*, 40(179), 361-381. <http://doi.org/bd94>.
- Yılmaz, E. D., Gençer, A. G., Ünal, Ö., Palancı, M., Kandemir, M., Selçuk, Z., & Aydemir, Ö. (2016a). Relation of Nine Types Temperament Model with personality disorders, *The Thinkers: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 29(1), 15-28. <http://doi.org/bd9z>.